

HERALDISK TIDSSKRIFT

BIND 2 • NR 17 • 1968 • SIDE 297–302

Finlands vapensköld
Av Gustaf von Numers

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

Heraldisk Selskab • Heraldinen Seura • Skjaldfræðafélagið

Heraldisk Selskap • Heraldiska Sällskapet

Finlands vapensköld

Av *Gustaf von Numers*

DÅ FINLAND nu celebrerar sitt halvsekeljubileum som självständig stat, leds tankarna osökt till landets högsta symbol, dess stolta, vackra lejonvapen. Det som emellertid förvånar icke enbart heraldiker är, att vapnet ännu inte blivit medelst lag stadfäst. Däremot har de gamla, historiska landskapsvapnen, länsvapnen och den stora mängden under senaste årtionde tillkomna kommunvapnen alla i vederbörlig ordning stadfästs enligt sina strikt heraldiskt avfattade vapenbeskrivningar.

Fil. mag. Emerik Olsoni har i en artikel i tidskriften »Livrustkammaren» behandlat Finlands vapen och dess historia och slutar med orden: »Finlands riksvapen är ännu den dag som är icke stadfäst i lag och myndigheterna framhärdar i att använda endast det sitt suveränitetstecken berövade vapnet»¹).

Intresse för riksvapnet har aldrig saknats. Emellertid har man bl. a. inte kunnat enas om de attribut som de flesta ansett böra åtfölja lejonskölden. Just det av mag. Olsoni påtalade suveränitetstecknet hör till de mest ostridda frågorna: krona eller inte krona och kommer krona till användning, vilken skall denna då vara? Självfallet utgör storfurstekronan en symbol för suveräniteten, men framför allt är det

suveränens rangtecken, därom torde bland heraldiker inga stridiga åsikter råda.

Dock må vi lämna detta spörsmål därhän för att skärskåda en annan, minst lika viktig fråga vid en eventuellt kommande stadfästelse, nämligen vapensköldens heraldiska beskrivning. Också detta problem har bidragit till att stadfästelse t. v. uteblivit och stilseringen har givit och kan även framdeles ge upphov till långrandiga, tidsödande diskussioner. Författaren av denna artikel har själv två gånger under de senast förflutna tio åren av officiell instans blivit anmodad att inkomma med förslag till blasonering av Finlands vapensköld. I skrivande stund, ultimo november 1967, har ingenting annat i denna angelägenhet försports än att resp. myndigheter ansett förslagen till beskrivningen i sin heraldiska utstyrsel för svårfattliga för gemene man! Hur väl passar inte framlidne hovkamrerare Arvid Berghmans ord in i denna situation då han säger, att man vid avfattandet av en vapenbeskrivning »inte bör snegla för mycket åt allmänheten utan i främsta rummet tänka på att tillgodose den heraldiske fackmannens behov av klara bestämmelser»²).

Man håller allmänt före, att Finlands vapen på Gustav Vasas grav-

Gustaf von Numers, født 1912, er kontorchef og har interesseret sig for heraldik og sfragistik siden midten af 1930-årene. Han er medstifter af Finlands Exlibris-förening (1946) og af Heraldiska

Sällskapet i Finland (1957), for hvilket sidstnævnte selskab han siden har været formand (indtil 1965) eller næstformand. Medlem af Genealogiska Samfundet i Finland, af Académie Internationale d'Héraldique (siden 1949), af Societas Heraldica Scandinavia og dettes redaktionsudvalg (siden 1959), samt korresponderende medlem af adskillige andre heraldiske foreninger i og uden for Europa. Kyndig samler af heraldisk, sfragistisk og vexillologisk litteratur. Gustaf von Numers har komponeret ca. 140 våbener for finske len, købstæder og landkommuner (se side 323-24), sytten faner for den finske armé, samt en stor mængde faner for foreninger, korporationer (se side 333), skoler og firmaer, ligesom han har tegnet borgerlige våbener, firmamærker, exlibris m. m.

monument i Uppsala domkyrka är den äldsta bevarade avbildningen (figur 1). Teorierna om dess uppkomst och tidpunkten för dess tillblivelse har under senare tider både ingående och förtjänstfullt behandlats av flere historiker. Dessa arbeten är till en del skrivna enbart på finska, varför det övriga Norden på grund av språksvårigheter tyvärr saknar möjlighet att taga del av dem. I motsats till dem, som håller på uppsalamonumentets vapen som det äldsta, hävdar Arvid Berghman, att Finlands vapen i manuskript D 400 (1581?) i Kungliga biblioteket i Stockholm vore äldre³⁾, se figur 2. Vare

härmed hur som helst, så håller finska folket fast vid den form vapnet har i Uppsala och detta med sådan sällspord konservatism, att den riktar sig ända in på oväsentliga detaljer. Det är alltså detta vapen som nu borde få sin slutgiltiga blasonering stadfäst.

Den äldsta existerande vapenbeskrivningen torde vara den, som ingår i en handskrift i Kungliga biblioteket, Stockholm, betecknad »Sveriges Rikes Furstendömers och Greffwedömers wapner». Den daterar sig från tiden 1584—1595:

»Ett förgyllt leijen medh en crone på hufvuudett, then högre framfoten bewäpnet medh ett swärd i rahmen, trampendes medh både baakfötterna opå enn Ryssesabell, ther omkring nije försölfrede roser udi rött fiell, ofuan opå wapnet enn förgyllt crone med en rödh fursten hatt».

Skulle ovanciterade beskrivning lytt: »... bewäpnet och medh ett swärd i rahmen ...» blir resultatet uppsalavapnet. Såsom blasoneringen faktiskt stilerats, ger den däremot som resultat en form som överensstämmer med bilden i manuskript D 400. Termen »beväpnad» avser även »beklädd med pansar» ehuru den numera blivit avskriven synbarligen på grund av sin ytterst begränsade användbarhet och sin avsaknad av absolut otvetydig definition⁴⁾. Tidvis har likhetstecken ställts mellan uttrycken *beväpning* och *bevärning*.

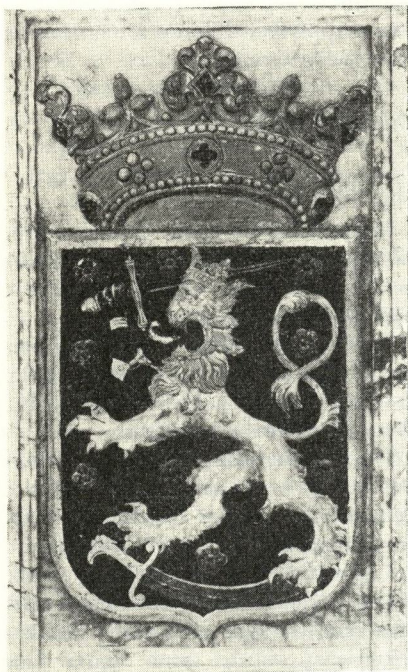
Med tanke på avsikten med denna artikel kan vi härefter göra ett hopp fram till senare hälften av 1800-talet och saklöst lämna dekadensperiodens »pudlar» åt sitt öde.

Statsarkivarien K. A. Bomansson, Helsingfors, ger 1889 följande beskrivning på Finlands vapen, varvid han bygger på uppsalavapnet⁵⁾:

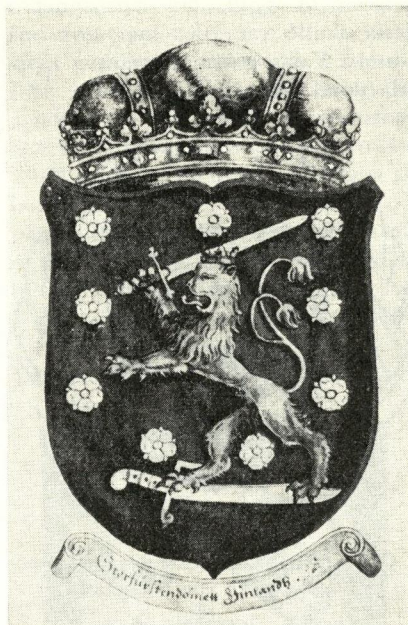
»Finlands vapen framträder i ett

med nio silfverrosor prydt rödt fält ett rytande, krönt, gyllene lejon, som i sin högra harnesklädda fot håller ett silfversvärd med guldfäste samt med bakfötterna trampar på en silfversabel med gyllene fäste. På skölden ligger Storfurstendömets krona».

Samtidigt utgav på uppdrag av riddarhusdirektionen, hovrättsrådet och heraldikern G. A. Granfelt en vapenbok över de på Finlands Riddarhus introducerade ätterna⁶⁾. I detta verk ingår även beskrivningen av storfurstendömet Finlands vapen. Granfelt säger härom: »Vapnet ... är en sköld af rödt fält, deri ett upprätt gyllene lejon, krönt, i högra framramen, som är beväpnad, förande ett svart [bör vara »bart»] svärd, samt med bakföt-

1. Finlands vapen på Gustav Vasas gravmonument i Uppsala domkyrka (1580-talet). Foto Finlands Nationalmuseum.

2. Finlands vapen i manuskript D 400 (1581?) i Kungliga biblioteket, Stockholm.

terna nedtrampande en bar sabel; fältet är bestrött med nio rosor af silfver. Beväringen, — tunga, krona, svärd och sabel, — borde enligt regel vara blå, men är emellertid af guld, svärd- och sabelklingorna af silfver ...» Även här har uppsalavapnet stått modell.

Efter det Finland blivit självständigt, bestämdes, att statsflaggans blå kors skulle beläggas med Finlands hävdvunna vapen och då kom den form till användning som förts fram av både Bomansson och Granfelt, d.v.s. uppsalavapnet, dock med tillsats av en gul bård runt skölden för att optiskt förtydliga gränsen mellan vapnets röda fält och de blå korsarmarna. Någon närmare, heraldisk beskrivning gavs icke. Vidare stipulerades i en förordning av 31.12.1919 om äm-

betsverkens sigill, att statsvapnet i dessa skulle vara det som finns på Gustav Vasas gravmonument i Uppsala domkyrka.

4. Finlands FN-truppers emblem. Komponerat av G. von Numers.

Frågan om Finlands vapen ältades under hela 1920-talet utan resultat. De mest fantastiska förslag såg dagens ljus och utgör ett intressant och mången gång roande studieobjekt. År 1934 tillsatte statsrådet en kommitté med uppdrag att bl. a. utarbeta förslag till revision av Finlands vapen, dock så, att skölden skulle bli oförändrad, m. a. o. till sitt innehåll liktydig med uppsalavapnets sköld. Kommitténs arbete slutfördes år 1936 och resulterade i ett digert betänkande, som även utgavs i form av ett häfte med vapenförslagen i färgtryck⁷⁾. Själva skölden beskrives på följande sätt: »I rött fält ett upprätt stående, krönt, gyllene lejon, som med bakfötterna trampar på en bar kroksabel och i den högra, bepansrade framtassen håller ett bart svärd. Pansaret samt svärds- och sabelklingorna är av silver, varemot pansarets ledplåt samt svärdets och sabelns fästen är av guld.

Sköldfältet är bestrött med nio rosor av silver».

Otvivelaktigt hade man gjort ett grundligt arbete, som emellertid inte ledde till något annat synligt resultat än ovannämnda häfte som numera, till förtret för intresserade heraldiker, ät ytterst svårt att uppbringa.

Knappast kan någon av de ovan anförda vapenbeskrivningarna göra anspråk på att vara fullkomligt exakta. Avsikten med beskrivningen är ju som känt den, att en koncentrerad text med begagnande av den speciella heraldiska terminologin skall leda vapenkonstnären till att avbilda vapnet rätt utan någon som helst förebild. Låt oss i det följande i detalj genomgå hur Finlands vapensköld borde blasoneras för att i högsta, möjliga grad motsvara uppsalavapnet och dessutom uppfylla villkoren för en koncis vapenbeskrivning.

Sköldfältet rött.

Sköldfigurerna

Lejonet är av guld. Djurets upprätta ställning med huvudet i profil är den normala, vilket inte tarvar närmare precisering⁸⁾.

Lejonet är krönt med en öppen bladkrona av guld. Kronans typ är den normala som sköldfigur, varför den inte behöver beskrivas.

Djurets bevärning saknar särskild markering i annan tinktur, vilket i beskrivningen måste beaktas. Annars är avvikande tinktur obligatorisk.

Lejonet håller ett till hugg lyftat svärd, vilket kortast torde återges med uttrycket »svingar ett svärd». Att karaktärisera svärdet som »bart» kan saklöst utelämnas redan på grund av att klingans tinktur anges: silver. Fästet är av guld.

Skulle lejonets högra arm förse med harnesk, kan den inte böjas bakåt i armbågsleden och följaktligen inte motsvara förebilden i Uppsala. Här föreligger uppenbarligen en kombinationsfigur: lejon med mänsklig höger arm iklädd harnesk⁹⁾. Harnesket är av silver, ledplåten av guld, och uttrycket »harneskklädd» torde otvetydigt inbegripa såväl armpansar som stålhandske.

Djurets svans skall vara enkel och icke kluven och fordrar sålunda ingen närmare bestämning. Att den avbildas som en närmast siffran 8 liknande slinga måste anses vara en ren kompositionsdetalj av sådant slag som inte behövs beaktas i blasoneringen.

Lejonet trampar på en sabel. Djurets upprätta ställning förutsätter att det med sina bakfötter står på sabeln. Att klingan är blottad behöver inte preciseras av samma skäl som gäller svärdet. Sabelns placering bjälkvis i fältet ger sig självt emedan lejonet beskrives trampande på denna. Däremot bör uppges att sabeln har klingan riktad mot vänster. Nödvändigheten att även fastställa, att sabeln vänder eggen nedåt torde kunna utelämnas, emedan det naturligare är att djuret står på klingans oskärpta kant (= normalfall).

Silverrosorna, till antalet nio, är något ojämt strödda i uppsalavapnets fält. Termen *beströdd* förutsätter strängt heraldiskt, 1:0 att figurantalet icke är preciserat utan kan efter behov varieras, 2:0 att deras antal är betydligt större än 9, 3:0 att de är jämt fördelade i fältet och kan av huvudfiguren helt eller delvis täckas. Att beskriva rosornas ställning medelst termen »ordnade» är vanskligt, emedan även i detta fall en jämn, symmetrisk fördelning fordras, vilket i sin tur kan föranleda tveksamhet vid huvudfigurens gestaltning. Rosorna är

ursprungligen fyllnadsfigurer, men då folkopinionen i dem ser de nio historiska landskapen i Finland, måste antalet bibehållas konstant. Ehuru ingendera av ovan anförda blasoneringsalternativ fyller de heraldiska kraven, torde dock det förstnämnda lämpa sig bättre i en arbetsinstruktion för vapenkonstnärer. Dessutom må man observera, att åtminstone i nordisk heraldik, regeln om strödda småfigurer i fältet, aldrig strängt genomförts¹⁰⁾. Angivandet av antalet rosor uppenbarar avsikten att alla är helt synliga.

3. En modär version av uppsalavapnet. Komponerad av heraldikern Ahti Hammar, Helsingfors.

Med beaktande av ovananförda argument skulle sammanfattningsvis beskrivningen av Finlands riksvapen lyda:

»I rött fält ett krönt lejon som trampar på en vänstervänd sabel och vars högra ram ersatts med en harneskklädd arm svingande ett svärd; lejonet, dess krona och bevärning, armharneskets ledplåt och vapnets fästen av guld, vapnets klingor och harnesket av silver. Fältet bestrött med nio rosor av silver».

Noter

- 1) Emerik Olsoni: Finlands vapen, Livrustkammaren, Vol. VIII: 7-8, Stockholm 1959. Recension i HT n:o 3/1961.
- 2) Arvid Berghmann: Dynastien Bernadottes vapen och det svenska riksvapnet, Stockholm 1944, s. 6.
- 3) Arvid Berghman: Om Finlands riksvapens äldsta utseende, Hufvudstadsbladet 23.7.1944. Författaren förmodar avsikt att ordna rosorna i skölden infattningsvis (*«en orle»*).
- 4) Carl Nordenfalk: En svensk vapenbok från år 1562, Meddel. från Riksheraldikerämbetet IX, Stockholm 1940; jfr. beskrivningen av Karels vapen s. 100.
- 5) K. A. Bomansson, Historiallinen arkisto X, Helsingfors 1889, s. 335.
- 6) G. A. Granfelt: Finlands ridderskaps och adels vapenbok, Helsingfors 1889.
- 7) Vaakunatoimikunnan mietintö, Helsinki 1936.
- 8) Se t. ex. A. C. Fox-Davies: A Complete Guide to Heraldry, 1951 s. 173.
- 9) Emerik Olsoni, a. a. s. 169. Mag. Olsonis förmodan att den västerländska armen i Karels vapen kan ha inspirerat till kombinationsfiguren är bestickande i synnerhet med beaktande av vapnets f. ö. tendentiösa symbolik.
- 10) Poul Bredo Grandjean: Det danske Rigsvaaben, København 1926, s. 66 ff.

[DA] Dette materiale er beskyttet af ophavsret. Det kan downloades, lagres og udskrives til personlig brug og til ikke-kommerciel brug i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbejdning, tilgængeliggørelse samt fremstilling af kopier er ellers kun tilladt i det omfang, der følger af lov eller aftale.

[NO] Dette materialet er beskyttet av opphavsrett. Det kan lastes ned, lagres og skrives ut for personlig bruk og for ikke-kommersiell bruk i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbeidning, tilgjengeliggjøring og fremstilling av kopier er ellers bare tillatt i den grad som følger av lov eller avtale.

[SV] Detta material är skyddat av upphovsrätt. Det får laddas ned, sparas och skrivas ut för enskilt bruk samt för icke-kommersiellt bruk i samband med undervisning och forskning. Bearbetning, tillgängliggörande samt framställning av kopior är i övrigt bara tillåtet i den utsträckning som följer av lag eller avtal.

[EN] This material is protected by copyright. It may be downloaded, saved and printed for personal use and for non-commercial use in connection with teaching and research. Altering, making it available or producing copies is otherwise only permitted to the extent that follows from law or contract.